

PAPER DETAILS

TITLE: 13. Yüzyil Dogu Türkçesiyle Yazilmis Bir Kur'ân Risalesi

AUTHORS: Irmak KAÇAR

PAGES: 133-150

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3005404>

13. Yüzyıl Doğu Türkçesiyle Yazılmış Bir Kur'ân Risalesi

A Treatise on the Qur'an Written in 13th Century Eastern Turkish

İrmak Kaçar

Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi

Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kırklareli/Türkiye

e-posta irmakkacar@gmail.com

orcid 0000-0002-2890-1869

doi 10.54316/dilarastirmalari.1263864

Atıf

Citation

Kaçar, İrmak (2023).

13. Yüzyıl Doğu Türkçesiyle

Yazılmış Bir Kur'ân Risalesi.

Dil Araştırmaları, 32: 133-

150.

Başvuru

Submitted

11.03.2023

Revizyon

Revised

25.04.2023

Kabul

Accepted

10.05.2023

Çevrimiçi Yayın

Published Online

30.05.2023

Bu makale en az iki hakem tarafından incelenmiş ve makalede intihal bulunmadığı teyit edilmiştir.

This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to be free of plagiarism.

Öz

Türklerin İslamiyeti kabulünden sonra yazılan ilk eserlerin yalnızca bir kısmının günümüze ulaşması, tespit edilecek her eseri, yazıldığı dönemin dil özelliklerini daha iyi anlayabilmek bakımından kıymetli kılmaktadır. Çalışmamızda, daha önce Ahmet Ateş tarafından varlığına dikkat çekilen ve 13. yüzyıl Doğu Türkçesi ile yazıldığı düşünülen bir Kur'ân risalesinin metni neşredilerek yazım, dil ve muhteva özellikleri açısından incelemesi yapılacaktır. Çalışmamızın konusu olan eser, İzmir Tire Necip Paşa Kütüphanesi 82 numarada kayıtlı olan bir mecmuanın 196a-197b sayfaları arasında bulunmaktadır. Söz konusu risalenin bulunduğu mecmuada yer alan ve Abû Nasr el-'Irâkî'ye ait olan el-İşâra bi-latîf isimli Arapça eserin istinsah kaydında 12 Zilkade 679/4 Mart 1281 tarihinde istinsah edildiği bilgisi bize bu risalenin de söz konusu tarihe yakın zamanlarda telif veya istinsah edildiğini düşündürmektedir. 4 baptan oluşan bu risale Kur'ân-ı Kerim'in sûrelerinin, âyetlerinin, kelimelerinin, harflerinin sayısı hakkındaki farklı görüşleri aktarmaktadır. Risaleyi dil açısından incelediğimizde 13. yüzyıl Türkçesinin öne çıkan dil özelliklerini taşıdığını görmekteyiz. Çalışmanın sonuna risalenin şimdilik bilinen tek nüshasının renkli görüntüleri eklenmiştir. Bu risalenin bulunduğu mecmuanın önemli bir yönü de Abû Nasr el-'Irâkî'ye ait olan *el-İşâra bi-latîf*'i 12 Zilkade 679/4 Mart 1281 tarihinde istinsah eden Ali b. Hüseyin el-Farâbî tarafından yazılan altı beyitlik Türkçe bir şiiri de içermesidir. Çalışmamıza bu şiirin metni, dili çevirisi, dizin-sözlüğü ve renkli görüntüleri de eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: 13. yüzyıl, Doğu Türkçesi, Kur'ân, risale, mecmua

ABSTRACT

The fact that only some of the first works written after the acceptance of Islam by the Turks have survived, makes each work to be determined valuable in terms of better understanding the language characteristics of the period in which it was written. In our study, the text of a Qur'anic

treatise, which was previously noted by Ahmet Ateş and thought to be written in 13th-century Eastern Turkish, will be published and examined in terms of spelling, language and content features. The work, which is the subject of our study, is located between pages 196a-197b of a journal registered at İzmir Tire Necip Paşa Library number 82. The information that the Arabic work named *al-İşâra bi-latîf*, which is in the journal in which the treatise mentioned above is located and belongs to Abû Nasr al-‘Irâkî was copied on 12 Dhu'l 679/4 March 1281, suggests that this treatise was also copyrighted or copied close to the said date. This treatise, which consists of 4 chapters, conveys different views on the number of suras, verses, words and letters of the Qur'an. When we examine the treatise in terms of language, we see that the 13th century Turkish has prominent linguistic features. At the end of the study, colour images of the only known copy of the treatise are added. An important aspect of the journal in which this treatise is located is that it also contains a six-coupled Turkish poem written by Ali bin Hüseyin el-Farâbî, who copied *al-İşâra bi-latîf*, which belongs to Abû Nasr al-‘Irâkî, on 12 Zilkade 679/4 March 1281. The text, intralingual translation, index-dictionary and colourful images of this poem have been added to our work.

Keywords: 13th Century, Eastern Turkish, Koran, treatise, journal

0. Giriş

Türk dilinin tarihi dönemlerine ait metinlerin hepsinin yayınlandığı, gün yüzüne çıkarıldığı söylenemez. Katalogları yapılmamış resmi yahut şahsi kütüphanelerin kataloglarının yapılmaya başlanmasıyla başka eserlerin de gün yüzüne çıkarılacağı muhakkaktır. Dîvânü Lugâtî't-Türk'ün yazarı Kaşgarlı Mahmut'un gramere dair *Kitâbu Cevâhirü'n-Nahv fî Lugâtî't-Türk* isimli eserinin bile elimizde olmaması bu döneme ait eserlerin de gün yüzüne çıkarılma ihtimali olduğunu göstermektedir.

1958'de yayımlanan *Jean Deny Armağanı*'na bir yazı hazırlayan Ahmet Ateş “Şark Türkçesi ile Eski Bir Şiir ve Bir Risale” adlı yazısında İzmir Tire Necip Paşa Kütüphanesi Nr. 82'de kayıtlı bir eserden bahsetmektedir. Bu eser, Abû Nasr el-‘Irâkî'nin kıraat ilmine dair yazdığı *el-İşâra bi-latîf* adlı eserinin H.679'da (M. 1281) Ali b. Hüseyin el-Farâbî adlı bir kişi tarafından istinsah edildiği bir mecmuada bulunmaktadır. Ali b. Hüseyin el-Farâbî tarafından istinsah edilen ve Arapça olan *el-İşâra bi-latîf* adlı eser, 197 varak olup nesih hatla yazılmıştır. Ateş, bu Arapça eserin sonunda yer alan, “li-kâtibihi” başlıklı 6 beyitlik bir Türkçe şiirden ve 196a-197b sayfaları arasında yer alan bir risaleden bahseder. Ateş, bu risalenin Ali b. Hüseyin el-Farâbî tarafından M. 1281'de istinsah edilen Arapça eserden istinsah tarihi bakımından çok da farklı bir tarihte istinsah edilemeyeceğini söylemektedir. Bu risale, Kur'ân'ın sûre, âyet ve harflerinin sayısı hakkında Doğu Türkçesi ile yazılmıştır. Ateş'e göre Kutadgu Bilig'den sonra Doğu Türkistan ve komşu sahalarda meydana gelen Orta Asya Türk edebiyatının en eski ürünleri arasında büyük bir boşluk, kökeni ve özelliklerinin izahında birçok farklı görüş ortaya çıkmıştır. Ateş, gerek bu Türkçe şiirin gerekse 196a-197b sayfaları arasında yer alan Türkçe risalenin bu boş dönemde üretilmiş edebi

eserlerin varlığını gösterdiğini ve bunların incelenmesinin de edebî dilin meydana gelmesinde önemli fikirler verebileceğini söyler (1958: 25-30)

Yaptığımız incelemelerde, Kur'ân'ın fiziki bazı özellikleri hakkında (Kur'ân harf, kelime, âyet ve sûrelerinin sayısı; Kur'ân'ın tam ortasının neresi olduğu) bilgiler veren bu risalenin varlığına dair Ahmet Ateş'in yazısı dışında herhangi bir bilgiye ulaşamadık. Ancak 2005'te *Prof. Dr. Ramazan Şeşen Armağanı*'nda Abid Nazar Mahdum tarafından yayınlanan bir çalışmada (2005:327-354) bahsi geçen Kur'ân risalesinin metni neşredilmiştir. Söz konusu çalışmanın aşağıda bahsedeceğimiz hususlardaki eksikliklerinden dolayı biz de bu Kur'ân risalesini yeniden ele aldık.

Abid Nazar Mahdum çalışmasını Ahmet Ateş'in bahsi geçen yazısına dayandırmıştır. Ateş, kendi yazısının sonuna Kur'ân risalesinin renksiz görüntülerini de eklemiş, ancak çalışmada 4 sayfa olduğunu belirttiği risalenin ilk 3 sayfasının görüntülerini eklemiştir. Bu sebeple metnin orijinalini kullanmayan Mahdum'un çalışmasında da risalenin son sayfası eksiktir. Çalışmamızda ise hem Türkçe şiirin hem de Kur'ân risalesinin renkli görüntüleri elde edilerek tam metni neşredilmiş ve çalışmamızın sonuna eklenmiştir. Mahdum'un çalışmasında Kur'ân risalesinin dil ve yazım özellikleri bakımından değerlendirmesi yapılsa da bazı hususlara değinilmemiş, muhteva özellikleri tahlil edilmemiştir. Bu sebeple çalışmamızda risalenin sahip olduğu dönemin dil ve yazım özelliklerinden öne çıkanlar vurgulanmış, metnin muhtevasının günümüz okuyucusu tarafından daha iyi anlaşılabilmesi için bilimsel çalışmalara da göndermede bulunarak muhteva incelemesi yapılmıştır.

Bahsettiğimiz bu iki eksikliğe rağmen Mahdum'un çalışması büyük oranda doğru oluşturulmuş bir metin neşri ve dizin-sözlük içermesi yönüyle değerli bir çalışmadır. Bizim çalışmamızda Mahdum'un metninde olmayan eksik kısım da yayınlandığı için dizin-sözlük yeniden hazırlanmıştır.

İslamiyet'in ilk yüzyılından itibaren Kur'ân'ın kaç harften, kaç âyetten, kaç sûreden meydana geldiği, tam ortasının hangi sûre olduğu hakkında bazı tartışmalar olmuştur. Söz konusu risalede bu konuyla ilgili görüşler özet bir şekilde sunulmuştur. Çalışmamızın muhteva incelemesi bölümünde bu konularla ilgili literatüre işaret edilmiştir. Aşağıda öncelikle Ahmet Ateş'in metnini yayınladığı 6 beyitlik Türkçe şiire yer verilecek, ardından çalışmamızın konusunu oluşturan risalenin nüsha bilgileri ile dil, yazım ve muhteva özelliklerine değinilerek risalenin çeviriyazı metni ve tıpkıbasım sunulacaktır.

Çalışmamızda yer verdiğimiz Türkçe şiir, Ali b. Hüseyin el-Farâbî tarafından istinsah edilen Arapça *el-İşâra bi-latîf* adlı eserin sonuna müstensih tarafından eklenmiştir. Aşağıda tanıtacağımız risalenin nüshasının bulunduğu mecmuada 187a sayfasında bulunmaktadır. Ahmet Ateş, bahsi geçen çalışmasında bu şiirin metnini ve diliği çevirisini yapmıştır. Biz de metnini aynen alıntıladığımız beyitlerin diliği çevirisinin daha anlaşılır olması için bazı cümlelerin yapısında ve kelimelerde değişiklikler yaparak bu şiiri ve diliği çevirisini aşağıda sunuyoruz.

Li-kâtibihi

Kitâbet kılı men tükedtim İşâre
İdimdin mañar boldı yüz miñ beşâre
(Ben İşâre'yi yazarak bitirdim; Tanrımdan bana yüz bin müjde oldu.)

Tüpi tumlıg içre bitidim munı men
Yok erdi çıkarğu elig taşka çäre
(Bunu ben tipi, soğuk içinde yazdım; eli dışarı çıkarmaya imkân yoktu.)

Kâged meydânında kalem yığlayuban
Kurır erdi başı bolup ke'l-hicâre
(Kalem, kâğıt meydanında ağlayıp feryat ederek, başı taş gibi olup kuruyordu.)

Okığan ma baķğan du 'ā kaṭresidin
Kılur bu ṭama 'nı siziñdin bî-çäre
(Bu zavallı, çaresiz; okuyan ve bakan sizlerin dua damlasından ister.)

Üç itim ḥurûfı kigürdüm yüz onğa
Teemmül kılıban öziñ kıl nezâre
(Üç yetim harfi yüz ona ulaştırdım, iyice düşünerek kendine bak.)

İlähi baķıǵılıarıñ 'ömrini sen
Kıl öz rahmetiñ birle tüzün 'imâre
(İlähî, (bu kitaba) bakanların ömrünü sen kendi rahmetinle daima güzelleştir.)

1. Nüsha Bilgisi

Çalışmamıza konu edilen bu risalenin de bulunduğu mecmua, İzmir Tire Necip Paşa Kütüphanesi Nr. 82'de kayıtlıdır. 197 varaktan oluşan bu mecmuada Abû Nasr el-'Irâkî'nin kıraat ilmine dair Arapça *el-İşâra bi-latîf*'i (1b-187a), Abû Nasr el-'Irâkî ve başkalarından derlenen Arapça ve Farsça bazı notlar (188b-193b), Farsça tecvid, kıraat ilmine dair küçük bir risale (194a-196a) ve çalışmamıza konu edilen Türkçe risale (196a-197b) bulunmaktadır. Abû Nasr el-'Irâkî'nin *el-İşâra bi-latîf*'inin sonuna 'Alî b. Hüseyin el-Farâbî tarafından 12 Zilkade 679/4 Mart 1281 tarihinde istinsah edildiği yazılıdır. Mecmuadaki diğer risalelerde istinsah kaydı bulunmamasına rağmen risalelerin buna yakın bir tarihte istinsah edildiklerini düşünüyoruz. Mecmuadaki Türkçe Kur'an risalesinin müellifi ve müstensihî hakkında herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Ancak mecmuadaki risalelere bakıldığında farklı müstensihlerin elinden çıktığı izlenimi oluşmaktadır. Risalenin bu nüshası açık bir nesih hatla yazılmış ancak noktalı harflerin noktaları büyük oranda gösterilmemiştir. Her sayfada satır sayısının 18-20 arasında değiştiği risalede Türkçe cümle yapısı içinde nokta gelmesi gereken yerlere bazen içi boş bir daire bazen de içinde tek nokta olan yuvarlak şekiller çizilmiştir.

2. Dil ve Yazım Özellikleri

Mecmuada yer alan eserlerden birinin M. 1281'de istinsah edilmiş olması bize diğer eserlerin de buna yakın bir tarihte istinsah edilmiş olabileceğini düşündürmektedir. Bundan hareketle çalışmamızda ele aldığımız bu risalenin 13. yüzyıl ve öncesinde telif edilmiş olabileceğini düşünüyoruz. 13. yüzyıl Doğu Türkçesinin yazım, ses ve şekil özellikleri metinde görülmekte olup burada sadece öne çıkan bazı özelliklere yer verilmiştir.

- Arap harfli metinlerde sızıcı d (d/d) sesinin çoklukla zel (z) harfiyle gösterilmesi Karahanlı Türkçesi'nin yazım özelliklerindendir. Aynı ses kimi zaman dal (z) harfiyle de gösterilmektedir (Argunşah ve Sağol Yüksekaya 2016: 51). Metnimizde de 15 örnekte d/d sesinin zel (z) harfiyle yazıldığı görülmektedir. Ancak d/d sesinin zel (z) harfiyle yazımı hem kelimenin kökünde hem fiile gelen geçmiş zaman ekinde hem de isme gelen bulunma durumu ekinde karşımıza çıkmıştır: *adın* (196b-7, 197a-3-15), *boğununı* (196b-15), *erdi* (196a-11), *bitimeği* (196a-15), *aydılar* (197a-3), *aydı* (196b-10-15-16, 197a-17), *eğävillerde* (196b-5), *sakışıda* (196b-12-13), *mütekkaddimînlerde* (197a-16).
- Yaklaşma durumu +*ka*, +*ke*; nadiren +*a*, +*e*; ünlülerden sonra +*ya*, +*ye* ekleri ile yapılmaktadır (Gabain 2003: 63). Metnimizde +*ka* şeklinde kullanılan yaklaşma durum eki bir yerde +*ke* bir yerde de üçüncü teklik iyelikten sonra geldiği için zamir n' siyle birlikte +*ne* olarak eklenmiştir: *nefcuruk+ke* (196a-19), *içi+ne* (196a-15), *muşhaf+ka* (196a-11), *mülhık+ka* (196a-20), *Tālib+ka* (196b-6), *harf+ka* (197a-6), *oğışlı+ka* (197a-6), *Humeyd+ka* (197a-15).
- Yükleme durumu Karahanlı Türkçesinde çeşitlilik göstermekte olup bunlar +*nı*, +*ni*, +*n*, +*g* ve +*I* ekleridir (Argunşah ve Sağol Yüksekaya 2016: 65). Metnimizde +*nı*, +*ni* şeklinin yanında bir örnekte isim ve zamir tabanlarıyla iyelik eki almış isimlere gelen +*I* şekline de rastlanmaktadır: *yarusı+n+ı* (197a-13-15-17); *mu'avvizeteyn+ni* (196a-10), *nās+nı* (196a-10), *sūre+ni* (196a-11), *Tevbe+ni* (196a-17), *Ḳunūt+nı* (196a-18), *eğäviller+ni* (197a-3), *Ḳur'ān+nı* (197a-13).
- Bulunma durumu +*ta*, +*te*, +*da*, +*de* ekleri ile yapılmaktadır (Gabain 2003: 64). Metnimizde *sakışın+da* (196b-11), *sakıştı+da* (196b-13), *ḳurrālar+da* (197b-2), *ednā+da* (197b-9), *mun+da* (196b-7; 197a-3), *ḳavlin+de* (196b-16), *için+de* (197a-14-18; 197b-6), *üskin+de* (197a-18; 197b-3-6), *Tevbe+de* (197b-4), *evvelin+de* (197b-8), *sūresin+de* (197b-9), *tört+te* (197a12), *üç+te* (197a-4; 197b-5), *āyet+te* (197b-8) örneklerinde görülmektedir.
- Ayrılma durumu +*dın*, +*din*, +*tın*, *tin* ekleri ile yapılmaktadır (Gabain 2003: 64). Metnimizde hem +*dIn* hem de +*tIn* ekleri ayrılma durumu için kullanılmıştır: *kök+tın* (196a-12), *Ḳur'ān+dın* (196a-10-14), *Teymī+din* (196b-14), *Mes'ūd+tın* (196b-8), *Abbās+tın* (196b-9).
- +(X)*nç* ekini alarak sayıları sırası bakımından niceleyen yapılara (Erdal 2004: 222) metnimizde rastlanmaktadır: *eki+nç* (197b-5-7-9), *üç+ünç* (197b-9), *tört+ünç* (197b-10-12).

- Clauson, Eski Türkçede *tokuz on* şeklinde görülen “doksan” sayısının Karahanlı Türkçesinden itibaren *tokson* şeklini aldığını belirtir (1959: 20). Metnimizde sayının bu şekline rastlanmaktadır: *toḡson* (196b-15-19; 197a-1).
- Hacıeminoğlu, kökeni ve yapısı kesin olarak bilinmeyen edatlar grubunda aldığı *ara*, *arı*, *ok/ök*, *aḡın*, *ma/me*, *erki vb.* edatların hem isme hem de fiile bağlamanın mümkün olduğunu söyler. Anlam ve görevlerine göre ise *aḡın* edatını çekim edatı, *ma/me* edatını ise kuvvetlendirme edatı olarak belirtir. Eski Türkçe, Karahanlı, Harezmi ve Çağatay metinlerinde görülen ve “-den başka” anlamında olan *aḡın* edatının kökeni hakkında da çeşitli görüşlerin olduğunu söyleyen Hacıeminoğlu, bu edatın *ad-* fiil köküne bağlanabileceğini söyler (2013: 80). Gabain, *aḡın* için **ad-* “başka türlü olmak” eyleminden *-n* ulaç ekiyle yapıldığını söyler (2003: 96). Clauson sözlüğünde *aḡın* edatına “başka, diğer” anlamını verir ve **ad-* eyleminden alır (1972: 60a). Metnimizde *aḡın* edatı (Erdal 1991: 535; Li 2022: 71) üç yerde ve “-den başka” anlamında bulunmakta olup bunlardan ikisi *munda aḡın ma* (196b-7, 197a-3) kalıp tarzı bir ifadeyle; bir yerde ise yönelme durum eki almış bir addan sonra gelmektedir: *Humeyḡa aḡın* (197a-15).
- Eski Türkçe, Karahanlı ve Harezmi sahalarında sık kullanılan, kuvvetlendirme ve bağlama görevinde, “*da/de*, *ve*, *dahi*” anlamlarında olan *ma/me* edatı daima sona gelerek kendinden önceki sözün genel durumuna uyararak ek özelliği gösterir (Hacıeminoğlu 2013: 100-101). Gabain, *yme*; *ma/me* edatını edatlar ve edat benzeri ekler başlığı altında alır ve bu yapının kuvvetlendirme, aynı türden olmayanları ayıran bir son çekim edatı olduğunu söyler (2003: 105). Erdal, *yme* biçiminin kısaltılmış bir görünümü olarak aldığı *ma/me* edatını bağlayıcı veya kendinden önceki kelimeye bağlı bir yapı olarak alır (2004: 347-348). Metnimizde bu edat üç yerde “*da/de*, *ve*” anlamlarında bulunmaktadır: *ma* (196b-2-7; 197a-3).

3. Muhteva İncelemesi

Eserin birinci babında Kur’ân sûrelerinin sayısı hakkındaki tartışmalara işaret edilmektedir. Bu bölümde öncelikle Abdullah Bin Mes’ud’un Kur’ân sûrelerinin sayısının 112 olduğu şeklindeki görüşüne yer verilmektedir. Abdullah Bin Mes’ud’un Muavvizeteyn olarak anılan Felak ve Nas sûrelerini Kur’ân’ın birer sûresi olarak değil de Peygamber efendimizin nazar ve büyü gibi faaliyetlerden korunmak için okuduğu bir tür dua olduğuna inandığı için bu iki duayı sûre olarak adlandırmayıp mushafına almadığına işaret edilmektedir.¹ Bu bölümde Kur’ân sûrelerinin sayısına dair diğer bir görüş olarak İmam Mücahid’in Enfâl ve Tevbe sûrelerini tek bir sûre olarak kabul edip Kur’ân’da 113 sûre olduğunu söylemesine de işaret edilmektedir.² Bu bölümde farklı bir görüş olarak Übey b. Ka’b’ın Kur’ân sûrelerinin 116 olduğuna dair görüşüne de işaret edilmektedir. Übey b. Ka’b, günümüzde Kunut duaları olarak bildiğimiz iki duayı iki ayrı sûre olarak kabul etmekte ve kendi mushafında Hal’ Sûresi ve Hafid sûresi isimlerini

¹ Abdullah b. Mesud’un bu görüşü için bkz. Aydar 2005: 1-34.

² Enfâl ile Tevbe sûrelerini tek sûre ve Kur’ân sûrelerinin sayısını 113 kabul eden telakkiye göre bunun sebebi aralarında besmele bulunmamasıdır: Birışık 2009: 538.

verdiği bu iki duaya da yer vererek sûre sayısını 116'ya çıkarmaktadır.³ Bölümün sonunda Zeyd Bin Sabit'in Kur'ân sûrelerinin 114 olduğuna dair görüşüne işaret edilerek bunun bütün fakihlerin ve sahabelerin görüşü olduğuna ve Hz Osman'ın bir araya getirdiği mushafta da bu görüşün uygulandığına işaret edilmiştir.⁴

Risalenin ikinci babında iki konu ele alınmaktadır. Bunlardan birincisi Kur'ân âyetlerinin sayısı hakkındaki farklı rivâyetlerdir. Yazar, Hazreti Ali'nin görüşlerini takip eden Kûfelilere göre Kur'ân âyetlerinin sayısının 6236, Abdullah Bin Mesud'a göre 6218, İbni Abbas'a göre 6216, İsmail b. Cafer'e göre 6214, Mekkelilere göre 6212, Basralılara göre 6204, Şamlılara göre 6.22, İbrahim et-Teymî'ye göre 6197 ve Şam emarilerine göre de 6.250 âyet bulunduğu şeklindeki görüşleri aktardıktan sonra genel olarak Müslümanlar tarafından Kur'ân âyetlerinin sayısının 6666 olarak kabul edildiğini belirtir.⁵ Risalenin bu babında ele alınan diğer konu ise Kur'ân kelimelerinin sayısıdır. Buna göre Humeyd el-A'rec hariç Kur'ân kelimelerinin sayısının 70.250, İbrahim et-Teymî 99.439, Ata b. Yesar 77.439, Abdülaziz b. Abdullah 99.436 olduğunu kabul eder. Yazar bu konuda başka görüşler olduğunu da ifade ederek "*En doğrusunu Allah bilir.*" şeklindeki sözü alıntılararak bu bölümü bitirir.⁶

Risalenin üçüncü babında Kur'ân harflerinin sayısı hakkındaki farklı görüşlere yer verilmiştir. Buna göre Abdullah b. Mesud Kur'ân harflerinin sayısının 322.690, Abdullah b. Abbas 323.671, İmam Mücahid 321.120 ve İbrahim et-Teymî de 311.100 olduğunu söylemiştir.⁷ Bu bölümde Kur'ân'ı okuyan kişiye her bir harf için 10 sevap yazıldığı bilgisine de yer verilmiştir.⁸

Risalenin dördüncü babı Kur'ân'ın bölümlenmesi meselesi hakkındadır.⁹ Kur'ân-ı Kerîm'in ikiye ayrılması durumunda tam ortasının neresi olduğu konusundaki görüşlerin birisinin sahibi olan Humeyd el-A'rec, Kur'ân harflerini saydığında tam ortasının Kehf sûresinin 67. âyeti içinde geçen *لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا* ibaresi olduğunu, birisinin de kendisine bu âyetin *لَنْ تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا* kısmının Kur'ân'ın ilk yarısında, *لَنْ تَسْتَطِيعَ* kısmının da diğer yarısında olduğunu söylediğini aktarmıştır. İlk dönem âlimlerinden bazıları Kur'ân harfleri sayıldığında tam ortasının Kehf sûresi 19. âyette geçen *وَلْيَتَلَطَّفْ* kelimesine denk geldiğini ve bu kelimenin *وَلْيَتَلَطَّفْ* kısmının ilk yarısında, *وَلْيَتَلَطَّفْ* kısmının da diğer yarısında kaldığını söylemişlerdir. Benzer şekilde bazı Kur'ân âlimleri Kur'ân'ın tam yarısının Kehf sûresinin 94 âyetinde geçen *فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا* ibaresine denk geldiğini söylerken bir

³ Übey b. Kaab'ın mushafının özellikleri ve mushafa eklediği bu iki sure için bkz. Atik 1987: 149-177.

⁴ Zeyd b. Sabit'in görüşü ve Kuran mushaflarının Hz. Osman döneminde 114 sure olarak tertibi hakkında bkz. Danacı 2020: 138-166.

⁵ Kuranda bulunan âyetlerin sayısı hakkındaki bu farklı rivayetler ve nedenleri hakkında bkz. Keskin 2009: 49-67.

⁶ Kur'ân'ın kelimelerinin sayısı hakkındaki farklı rivayetler için bkz. Bıyıkoglu 2019: 53.

⁷ Sonraki dönemlerde de Kuran harflerinin sayısı hakkında farklı görüşler ileri sürülmüşse de bu konuda ortak bir kanaat bulunmamaktadır. Örneğin "*Rivayetlere göre kendisi de hafız olan Haccâc, hafızların ve Kur'ân'ı mükemmel bir şekilde okuyan kişilerin toplanmasını emretti. Onlar arasında yerini alarak onlara Kur'ân'daki harflerin sayısını tespit etmelerini istedi. Yapılan sayım bitince onlar ittîfakla Mushaf'ta 340750 harf olduğunda uzlaştılar*" (Okumuş 2010: 27).

⁸ Kur'ân-ı Kerim okuma ve dinlemenin faziletleri hakkındaki diğer rivayetler için bkz: Aydın 2002: 127-152.

⁹ Kurânla ilgili bu meselenin ayrıntıları için bkz: Koçyiğit 2013: 363-393.

kısmı da Kehf sûresi 74 âyetinde geçen لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا نُكْرًا olduğunu belirtmişlerdir. Müellif de bu konuda Kehf sûresinin sonunun Kur'ân'ın tam ortası olduğu yönünde bir kanaat olduğunu söyler. Bu bölümde ele alınan bir mesele de Kur'ân'ın üçe bölünmesi durumunda bu bölünmenin hangi kısımlara denk geleceği meselesidir. Buna göre, önceki âlimlerden bazıları Kur'ân'ın üçe bölünmesi durumunda ilk bölümünün Tevbe sûresi 90. âyetinde geçen وَقَعَدَ الَّذِينَ كَذَبُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ سَيُصِيبُ الَّذِينَ كَفَرُوا kısmının da oradan Ankebût sûresinin 46. âyetindeki هِيَ أَحْسَنُ kısmına kadar olduğunu söylemişlerdir. Bazıları da Kur'ân'ın üçe bölünmesi durumunda ilk bölümünün Tevbe sûresi 93. âyetinde geçen وَطَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ibaresine denk geleceğini, ikinci kısmının da Ankebût sûresinin 43. âyetindeki وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالَمُونَ ibareye denk geldiğini belirtmişlerdir. Bu bölümde ayrıca Kur'ân'ın dörde bölünmesi durumunda ilk çeyreğin A'râf sûresinin ilk üç âyetine, ikinci çeyreğin yukarıda ifade edilen ve Kur'ân'ın ortası olarak kabul edilen Kehf sûresi 74 âyetinde geçen لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا نُكْرًا olduğunu belirtmişlerdir. Üçüncü çeyrek de Saffât sûresi 148. âyetinde geçen فَامْنُوا فَمَتَّعْنَاهُمْ إِلَى حِينٍ ibaresi, dördüncü çeyrek de geri kalanıdır. Bazıları da şöyle demişlerdir. Birinci çeyrek En'âm sûresinin sonu, ikinci çeyrek Kehf sûresinin sonu, üçüncü çeyrek Saffât sûresinin sonu ve son çeyrek de geri kalan kısımdır. Müellif bu babı ve eserini "Allah en doğrusunu bilir" anlamına gelen "vallâhu a'lem" ibaresiyle bitirir.

4. Çeviriyazı Metin

[196a] (7) [Birinci] Bâb: Beyân-ı 'aded-i suverî'l-Kur'ân

Kâle 'Abdullâh bin Mes'ûd rağıy-(8)-allâhu anhu aytur Qur'ânın kâmuğ sûreleri yüz on eki süre turur Faķîh (9) aytur rağıyallâhu anhu anın üçün yüz on eki süre bitinür mu'avvizeteyn-(10)-ni Qur'ândın samaz. Ya'nî kul e'ûzu bi-rabbi'l-felaķ, kul e'ûzu bi-rabbi'n-nâsın (11) ol bu eki süreni muşhafka bitimez erdi. Velîkin ayur erdi (12) ol eki köktin enmiş tururlar Rabbü'l-'âlemîn kelâmı tururlar velîkin (13) resül-i Rabbü'l-'âlemîn bu eki süre birle füsün kıldı ta'vîz kıldı. (14) 'Abdullâh bin Mes'ûd üze erteklik (?) keldi ol eki süre Qur'ândın mu yâ (15) yok mu tēyü bitimeği ol ekini muşhaf içiñe. Mücâhid (16) ayur kâmuğ Qur'ân sûreleri yüz on üç süre turur anın üçün (17) ol sûretü'l-Enfâlîni sûretü't-Tevbenî bir süre tutar. Übey bin Ka'b (18) aytur kâmuğ Qur'ân sûreleri yüz on altı süre turur ol Kunûtnı (19) eki süre tutar. Biri allâhümme innâ nesta'inuke min nefcurukke tegi. Takı biri (20) bi'l-küffâri mülhıkka tegi, sûretü'l-Hal' ve sûretü'l-Hafđ atalur. Zeyd bin [196b] (1) Sâbit aytur kâmuğ Qur'ân sûreleri yüz on dört süre turur. 'Ämme-yi fuķahâ-(2)-lar kavli bu turur şahâbîlerniñ ma kavli bu turur. Mundağ-oķ 'Osmân bin (3) 'Affân muşhafı içinde, kâmuğ kendiler muşhafı içinde.

[İkinci] Bâb: (4) 'aded-i âye[t]ü'l- Qur'ân

Faķîh aytur rağıyallâhu anhu kurrâlar ihtilâf boldı-(5)-lar Qur'ân âyetleriniñ saķışu içinde. Eķâvillerde muhtârı Kūfelîğ-(6)-lar kavli turur. Ol 'Alî bin Ebî Tâlibka mensüb turur. Ol (7) [ol] altı miñ eki yüz otuz altı âyet turur munda adın ma aydı-(8)-lar 'Abdullâh bin Mes'ûdın rivâyet kılındı rağıyallâhu anhu ol aydı Qur'ân (9) âyetleriniñ saķışu altı miñ eki yüz on sekiz âyet. İbn-i 'Abbâstın (10) rivâyet kılındı ol aydı kâmuğ Qur'ân âyetleri altı miñ eki yüz on (11) altı âyet. İsmâ'îl bin Ca'fer el-Medenî saķışında altı miñ eki yüz on (12) dört âyet. Mekkeligler saķışıda altı miñ eki yüz on eki âyet. (13)

Başralıklar sakışıda altı miñ eki yüz dört âyet. Şāmîler sakışıda (14) altı miñ eki yüz yegirmi eki âyet. İbrâhîm et-Teymîdin rivâyet kılındı (15) ol aydı ol altı miñ yüz tokson yetti âyet. Şām bodununıñ âmārî-(16)-si aydı altı miñ eki yüz ellig âyet. 'Âmme kavlinde altı miñ altı yüz (17) altmış altı âyet. İhtilâf boldılar Kur'ân kelimeleri-(18)-niñ sakışı içinde. Humeyd el-A'rec ayur Kur'ân kelimeleri yetmiş miñ eki (19) yüz ellig kelime. İbrâhîm et-Teymî ayur tokson tokuz miñ dört yüz otuz (20) tokuz kelime. 'Aṭā bin Yesār aytur yetmiş yetti miñ dört yüz otuz tokuz kelime. [197a] (1) 'Abdul'azîz bin 'Abdullâh aytur Kur'ân kelimelerinin sakışı tokson (2) tokuz miñ dört yüz otuz altı kelime. Faḳîh aytur *raḍıyallâhu anhu* bu (3) eḳâvilleri aydılar. Munda adın ma aydılar vallâhu a'lem.

(4) [Üçüncü] Bâb: 'aded-i ħurûfû'l- Kur'ân

Kur'ân harflerinin sakışı (5) 'Abdullâh bin Mes'ûd aytur *raḍıyallâhu anhu* üç yüz miñ yegirmi eki miñ (6) altı yüz toksan harf turur. Kur'ân okıgılığa tegme bir harf-(7)-ka on edgülik turur. İbn-i 'Abbâs aytur kamuğ Kur'ân harfleri (8) üç yüz miñ yegirmi üç miñ altı yüz yetmiş bir harf. Mücâhid (9) aytur üç yüz miñ yegirmi bir miñ yüz yegirmi harf. İbrâhîm (10) et-Teymî aytur üç yüz miñ on bir miñ yüz harf.

[Dördüncü] Bâb: (11) zıkr-i âyâtü'l-Kur'ân ve enşâfihi ve erbâ'ihî

Kur'ân âyetlerinin zıkrî (12) anıñ yarusı kayu. Anıñ törtte biri kayu. Rivâyet kıldı Humeyd (13) el-A'rec ol Kur'ânıñ sakış kıldı harfleri birle. Yarusını (14) bildi sûretü'l-Kehf içinde ¹⁰ صَبْرًا مَعِيَ تَسْتَطِيعُ لَنْ إِنَّكَ katında. Humeyd-(15)-ka adın kişi aydı men yarusını bildüm ¹¹ تَسْتَطِيعُ لَنْ إِنَّكَ da nısf (16) tamâm bolur, ¹² صَبْرًا مَعِيَ takı bir yarusı içinde. Mütেকaddimînlerde ba'zı-(17)-sı aydı Kur'ân hisâb kıldum harf birle yarusını sûretü'l-Kehf (18) içinde bildim ¹³ وَلَيْتَ * طُفْتُ üskinde lâm ol evvel yarusı içinde [197b] (1) tā, fā soñ bar mu içinde. Āmārîleri aydılar yarusı ¹⁴ فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا قَدْ جُنْتُ شَيْئًا نَكْرًا turur. 'Âmme (3) üskinde yarusı süre âhiri turur. Rivâyet kılındı âmārî-yi mütেকaddimîn-(4)-lerden Kur'ân üçte birisi sûretü't-Tevbede ¹⁵ وَقَعَدَ الَّذِينَ كَذَبُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ سَيُصِيبُ الَّذِينَ كَفَرُوا ¹⁶ وَطَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ (5) ekinç üçte biri 'Ankebût (6) sûresi içinde ¹⁷ إِلَّا بِإِذْنِي هِيَ أَحْسَنُ . Ba'zılar üskinde evvel sülüşü (7) ¹⁸ وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالَمُونَ sülüşü (8) âmārîler aydılar rub'-ı evvel Ā'râf sûresi evvelinde üç âyette turur. (9) Ekinç rub' yaru ednâda turur. Üçünç rub' ve's-Şaffât sûresinde (10) ¹⁹ فَامْنُوا فَمَتَّعْنَاهُمْ إِلَى حِينٍ Törtünç rub'u'r-râbi' âhir turur. Ba'zılar aydılar (11) rub'-ı evvel sûretü'l-En'âm âhiri turur. Ekinçi sûretü'l-Kehf âhiri turur. (12) Üçünçü süre-yi ve's-Şaffât âhiri turur. Törtünç rub' âhir turur. Vallâhu a'lem.

¹⁰ Kehf-67: "Sen benimle birlikte olmaya sabredemezsin."

¹¹ Kehf-19: "...ve dikkatli davranırsın."

¹² Kehf-94: "Sana bir vergi ödeyebilir miyiz?"

¹³ Kehf-74: "Doğrusu sen çirkin bir iş yaptın."

¹⁴ Tevbe-90: "Allah'a ve peygamberine yalan söyleyenler, özür beyan etmeden geri kalıp oturdular. Onlardan inkar edenlere..."

¹⁵ Ankebut-46: "Ancak en güzel şekilde..."

¹⁶ Tevbe-93: "Allah onların kalplerini mühürledi, artık onlar neyin doğru olduğunu bilemezler."

¹⁷ Ankebut-43: "Oysa onları ancak bilenler akleder."

¹⁸ Saffât-148: "Ona inandılar, bu sebeple biz de onları belli bir süreye kadar refah içinde yaşattık."

5. Sonuç ve Değerlendirme

Çalışmamızda, Ahmet Ateş'in 1958'de yayımlanan *Jean Deny Armağanı*'nda "Şark Türkçesi ile Eski Bir Şiir ve Bir Risale" başlığıyla yayınlanan yazısında dikkat çektiği bir Kur'ân risalesinin metni yayınlanarak dil ve muhteva açısından incelenmiştir. Abid Nazar Mahdum tarafından yayınlanan bir çalışmada bahsi geçen Kur'ân risalesinin metni neşredilmiştir. Söz konusu çalışma incelendiğinde, Mahdum'un çalışmasının Ahmet Ateş'in yazısının sonunda bulunan yazmanın siyah beyaz görüntülerine dayandığı görülmektedir. Bunun yanı sıra 4 sayfalık risalenin ilk üç sayfasının görüntülerinin kullanıldığı ve son sayfanın eksik olması sebebiyle çalışmaya dahil edilmediği görülmektedir. Biz ise bu çalışmada orijinal görüntüleri elde ederek tam metin olarak neşrettik ve çalışmanın sonuna da bu görüntüleri ekledik.

Çalışmamıza konu edilen bu risalenin de bulunduğu mecmua, İzmir Tire Necip Paşa Kütüphanesi Nr. 82'de kayıtlıdır. 197 varaktan oluşan bu mecmuada Abû Nasr el-'Irâkî'nin kıraat ilmine dair *el-İşâra bi-latîf* adlı eseri bulunmaktadır. Bu eserin sonunda da 'Alî b. Hüseyin el-Farâbî tarafından 12 Zilkade 679/4 Mart 1281 tarihinde istinsah edildiği belirtilen bir bilgi ve Türkçe bir şiir bulunmaktadır. Biz mecmuada başka istinsah kaydı bulunmasa da diğer risalelerin ve ele aldığımız Türkçe Kur'ân risalesinin 13. yüzyıl ve öncesinde telif edilmiş olabileceğini düşünüyoruz.

Çalışmamızda, metnin muhtevasının anlaşılması için bilimsel çalışmalara da göndermede bulunarak muhteva incelemesi yapılmıştır. Kur'ân risalesi dört bap şeklinde düzenlenmiş ve her bapta Kur'ân'a dair farklı meseleler ele alınmaktadır. Bu meseleler farklı görüşlere ve tartışmalara sebep olan meseleler olup risalede de bunlar kim tarafından neler söylendiği şeklinde anlatılmaktadır. Birinci bapta Kur'ân sûrelerinin sayısı, ikinci bapta Kur'ân âyetlerinin sayısı ve Kur'ân kelimelerinin sayısı, üçüncü bapta Kur'ân harflerinin sayısı, dördüncü bapta ise Kur'ân'ın bölümlenmesi meselesi ele alınmaktadır.

Söz konusu Kur'ân risalesinde 13. yüzyıl Doğu Türkçesinin dil ve yazım özelliklerinden bazıları öne çıkmaktadır. Arap harfli metinlerde sızıcı d/d sesinin çoklukla zel (z) harfiyle gösterilmesi Karahanlı Türkçesi'nin yazım özelliklerinden olup metinde de örnekleri görülmektedir. Metnimizde yaklaşma durumunun +ka, +ke ve +ne, yükleme durumunun +nı, +ni, +I, bulunma durumunun +ta, +te, +da, +de, ayrılma durumunun hem +dIn hem de +tIn ekleri ile yapıldığı görülmektedir. +(X)nç ekini alarak sayıları sırası bakımından niceleyen yapılarla metnimizde rastlanmaktadır. Eski Türkçede *tokuz on* şeklinde görülen "doksan" sayısının Karahanlı Türkçesindeki *tokson* şekli metnimizde bulunmaktadır. Eski Türkçe, Karahanlı, Harezm ve Çağatay metinlerinde görülen ve "-den başka" anlamında olan *adın* edatının, Eski Türkçe, Karahanlı ve Harezm sahalarında sık kullanılan, kuvvetlendirme ve bağlama görevinde, "da/de, ve, dahi" anlamlarında olan *ma/me* edatının metnimizde bulunduğu görülmektedir.

İlk dönem Türkçe İslamî eserlerden günümüze kadar ulaşabilen eserlerin sayısının azlığı çalışmamızda ele aldığımız Kur'ân risalesi gibi dil yadigarlarının önemini arttırmaktadır. Kütüphane kataloglarının tam ve doğru şekilde düzenlenmesiyle bu türden başka eserlerin de ortaya çıkarılacağını umut ediyoruz.

6. Dizin-Sözlük

A, ‘A, Ā

‘**Abdul‘azīz bin ‘Abdullāh:** 164/780 yılında vefat eden Medinelî fıkıh ve hadis âlimidir.

‘A. 197a/1

‘**Abdullāh bin Mes‘ūd:** İlk müslümanlardan ve cennetle müjdelenen on kişiden biri olup, Küfe tefsir ve fıkıh mekteplerinin kurucusudur (ö. 32/652-53).

‘A. 196a/14, 196a/7, 197a/5

‘A.+ tın 196b/8

‘**aded:** sayı, miktar

‘**aded-i âyetü’l-‘Kur‘ân:** Kur‘ân ayetlerinin sayısı

‘a. 196b/4

‘**aded-i hürüf’l-‘Kur‘ân:** Kur‘ân ayetlerinin sayısı

‘a. 197a/4

adın: başka, diğer anlamında bir edat

a. 196b/7, 197a/15, 197a/3

âhir: (Ar.) son, sonuncu

â.+ i turur 197b/3, 197b/11, 197b/12

â.+ turur 197b/10, 197b/12

‘**Alī bin Ebī ‘Tālīb:** İslam halifelerinin dördüncüsü ve Hz. Peygamberin damadı olan sahabedir. Cennetle müjdelenen on kişiden biri olup 40/660-661 yılında şehit edilmiştir.

‘A.+ ka 196b/6

altı: altı (6)

a. 196a/18, 196b/10, 196b/11, 196b/12, 196b/13, 196b/14, 196b/15, 196b/16, 196b/17, 196b/7, 196b/9, 197a/2, 197a/6, 197a/8

altmış: altmış (60)

a. 196b/17

āmārī: (Far.) hesaplayan, hesapçı

â.+ ler 197b/8

â.+ leri 197b/1

â.+ si 196b/15

āmārī-i mütēkaddimīn: geçmişteki hesaplayıcılar

â.+ lerden 197b/3

‘**âmme:** (Ar.) umum halk, herkes, topluluk

‘a. 196b/16, 197b/2

‘**âmme-i fuḳahā:** fıkıhla uğraşanlar topluluğu

‘a.+ lar 196b/1

anı: onun

a.+ 196a/16, 196a/9, 197a/12

‘**Ankebūt:** Kur‘ân-ı Kerim’in yirmi dokuzuncu sûresi.

‘A. 197b/5

Ā‘rāf: Kur‘ân-ı Kerim’in yedinci sûresi.

Ā. 197b/8

‘**Aḡā bin Yesār:** Tâbiin devrinin Medine’de yetişen büyük hadis âlimlerinden biri olup Kur‘ân-ı Kerim’in okunuşunu en iyi bilen kişilerdendir. 103/721’de vefat etmiştir.

‘A. 196b/20

atal -: ad verilmek, adlandırılmak

a.- ur 196a/20

ay -: söylemek, demek, konuşmak *krş.* **ayt-**

a.- dı 196b/8, 197a/15

a.- dılar 197b/1, 197b/10, 197b/2, 197b/8

a.- ur 196a/16, 196b/18, 196b/19

a.- ur erdi 196a/11

a.- dı 196b/10, 196b/15, 196b/16, 197a/17

a.- dılar 196b/7, 197a/3

âyet: (Ar.) Kur‘ân-ı Kerim’deki sûreleri meydana getiren kelime veya cümlelerden her biri.

â. 196b/11, 196b/12, 196b/13, 196b/14, 196b/15, 196b/16, 196b/17, 196b/9

â.+ leri 196b/10

â.+ lerinin 196b/5, 196b/9, 197a/11

â.+ te turur 197b/8

â.+ turur 196b/7

ayt -: söylemek, demek, konuşmak *krş.* **ay-**

a.- ur 196a/18, 196a/8, 196a/9, 196b/1,

196b/20, 196b/4, 197a/1, 197a/10, 197a/2,

197a/5, 197a/7, 197a/9

B

bāb: (Ar.) bir kitabın bölümlerinden her biri

b. 196a/7, 196b/3, 197a/10, 197a/4

bar: var

b. 197b/1

Başralı: Basralı

B.+ lar 196b/13

ba‘zı: (Ar.) bazı, kimi, bir kısmı, birazı

b.+ lar 197b/10, 197b/6

b.+ sı 197a/16

beyān: açıklama, ifade etme

beyān-ı ‘aded-i suverī’l-‘Kur‘ân: Kur‘ân sûrelerinin sayısının açıklaması

b. 196a/7

bil -: bilmek

b.- di 197a/14

b.- dim 197a/18

b.- düm 197a/15

bir: bir, tek; bir (kimse, şey)

b. 196a/17, 197a/10, 197a/16, 197a/6, 197a/8,

197a/9, 197b/2

b.+ i 196a/19, 197a/12, 197b/5

b.+ isi 197b/4

birle: ile, birlikte

b. 196a/13, 197a/13, 197a/17

biti -: yazmak

b.- mez erđi 196a/11

b.- međi 196a/15

bitin -: yazılmak

b.- ür 196a/9

bođun: boy, kavim, halk topluluğu

b.+ mıı 196b/15

bol -: olmak

b.- ur 197a/16

bu: bu (işaret zamiri); bu (işaret sıfatı)

b. 196a/11, 196a/13, 197a/2

b.+ turur 196b/2

C

cema'at: (Ar.) cemaat, insan topluluğu, topluluk

c.+i 197b/2

E, Ė

edgülik: iyilik

e.+ turur 197a/7

ednā: (Ar.) diğer kısım, gerisi

e.+ da turur 197b/9

eķāvil: (Ar.) sözler

e.+ lerni 197a/3

e.+ lerge 196b/5

ēki: iki (2)

ē. 196a/11, 196a/12, 196a/13, 196a/14,

196a/19, 196a/8, 196a/9, 196b/10, 196b/11,

196b/12, 196b/13, 196b/14, 196b/16,

196b/18, 196b/7, 196b/9, 197a/5

ē.+ ni 196a/15

ēkinç: ikinci krş. *ēkinçi*

ē. 197b/5, 197b/7, 197b/9

ēkinçi: ikinci krş. *ēkinç*

ē. 197b/11

ellig: elli (50)

e. 196b/16, 196b/19

ēn -: inmek

ē.- miş tururlar 196a/12

eñāf: (Ar.) yarımlar, yarı parçalar

e. 197a/11

erbā': (Ar.) çeyrekler, bir şeyin dörtte bir parçaları

e. 197a/11

erteklik: şüphe, tereddüt (?)

e. 196a/14

evvel: (Ar.) evvel, önce

e. 197a/18, 197b/6

e.+ inde 197b/8

F

fā: (Ar.) Arap alfabesinin yirminci harfi

f. 197b/1

Fakīh: fıkıh ile uğraşan âlim, fıkıhçı. Eserde "Fakīh aytur *radıyallāhu anhu*" şeklinde iki yerde geçen bu kelime ile belirli bir şahıs

kastedildiği anlaşılmakta ise de bu kişinin hangi fıkıhçı olduğu belli değildir.

F. 196a/8, 196b/4, 197a/2

fusun (Ar.) büyü, sihir, muska

fūsūn kıl -: (Ar.+ Tü.) büyü, sihir yapmak.

Eserde bu ifade ile Hz. Peygamberin büyü ve sihirden korunmak için okuduğu dualar kastedilmiştir.

f.- dı 196a/13

H

ħarf: (Ar.) alfabeyi meydana getiren işaretlerden her biri

ħ. 197a/10, 197a/17, 197a/8, 197a/9

ħ.+ leri 197a/13, 197a/7

ħ.+ lerini 197a/4

ħ.+ turur 197a/6

ħ.+ ka 197a/6

ħisāb: (Ar.) hesap

ħisāb kıl -: (Ar.+ Tü.) hesap etmek, hesap yapmak

ħ.- dum 197a/17

ħumeyd: Mekkeli meşhur kıraat âlimi ve muhaddis olup 130/747-48 yılında vefat etmiştir. krş. **ħumeyd el-A'rec**

H.+ ka 197a/14

ħumeyd el-A'rec: Mekkeli meşhur kıraat âlimi ve muhaddis olup 130/747-48 yılında vefat etmiştir. krş. Ĥumeyd

Ĥ. 196b/18, 197a/12

İ

İbn-i 'Abbās: Hz. Peygamber'in amcasının oğlu, tefsir ve fıkıh ilimlerinde otorite kabul edilen ve çok hadis rivayet edenler arasında yer alan sahabedir (ö. 68/687-88).

İ. 197a/7

İ.+ tın 196b/9

İbrāhīm et-Teymī: Tâbiinin önde gelen meşhur muhaddis ve fakihlerinden biri olup 92/710-11 yılında vefat etmiştir.

İ. 196b/19, 197a/9

İ.+ din 196b/14

iç: iç

i.+ inde 196b/18, 196b/3, 196b/5, 197a/14,

197a/16, 197a/18, 197b/1, 197b/6

i.+ içe 196a/15

iħtilāf: (Ar.) uyuşmazlık, çekişme hali, anlaşmazlık

iħtilāf bol -: (Ar.+ Tü.) anlaşmazlığa düşmek

i.- dılar 196b/4, 196b/17

İsmā'īl bin Ca'fer el-Medenī: Meşhur muhaddis ve fıkıh âlimlerinden biri olup 180/796 yılında vefat etmiştir.

İ. 196b/11

K, **amu:** bütün, hep

. 196a/16, 196a/18, 196a/8, 196b/1, 196b/10, 196b/3, 197a/7

at: yan, huzur

.+ ında 197a/14

avl: (Ar.) söz; görüşü

.+ i 196b/2

.+ inde 196b/16

.+ i turur 196b/6

ayu: ne, hangi

. 197a/12

kel -: gelmek

.- di 196a/14

kel m: (Ar.) söz, ifade

.+ ı tururlar 196a/12

kelime: bir veya birkaç heceden meydana gelen anlamlı söz

. 196b/19, 196b/20, 197a/2

.+ ler 196b/18

.+ lerinin 196b/17, 197a/1

kendi: kendi

.+ ler 196b/3

i i: i i

. 197a/15

 k: gök, gökyüzü

.+ tin 196a/12

 fel g: K feli

.+ lar 196b/5

un t: bazı namazlarda okunan ve metinde de

“Allahümme inn  neste‘ n ke ...” ve

“Allahümme iyy ke na‘b d  ...” şeklindeki

iki dua için kullanılan terim

.+ nı 196a/18

ur‘ n: (Ar.) İ l m dininin kutsal kitabı

. 196a/16, 196a/18, 196b/1, 196b/17, 196b/18, 196b/5, 196b/8, 197a/1, 197a/6, 197a/11, 197a/17, 197a/4, 197a/7, 197b/4, 196b/10

.+ d n 196a/10, 196a/14

.+ nı 197a/13

.+ nı 196a/8

urr : (Ar.) Kur‘ n-ı Ker m‘i us l ne uygun

 ekilde okuyan h f zlar

.+ lar 196b/4

.+ larda 197b/2

L**l m:** (Ar.) Arap alfabesinin yirmi üçüncü harfi

l. 197a/18

M**ma:** da/de, ve, dahi anlamlarında olan edat

m. 196b/2, 196b/7, 197a/3

Mekkelig: Mekkele

M.+ ler 196b/12

men: ben, teklik birinci i i zamiri

m. 197a/15

mens b: (Ar.) bir şeyle ilgisi ve baı bulunan

m.+ turur 196b/6

mi: bin (1000)

m. 196b/10, 196b/11, 196b/12, 196b/13,

196b/14, 196b/15, 196b/16, 196b/18,

196b/19, 196b/20, 196b/7, 196b/9, 197a/10,

197a/2, 197a/5, 197a/8, 197a/9

mu: soru eki

m. 196a/14, 196a/15, 197b/1

munda: bunda, burada

196b/7, 197a/3

mu‘avvizeteyn: (Ar.) Felak ve N s s relerinin

ikisine birden verilen isim.

m.+ ni 196a/9

mu t r: (Ar.) seçkin, seçilmiş

m.+ ı 196b/5

munda: böyle, böylece, bu şekilde

m. 196b/2

mu haf: (Ar.) Kur‘ n-ı Ker m  yetlerinin iki

kapak arasında toplanmasından oluşan kitap.

m. 196a/15

m.+ ı 196b/3

m.+ a 196a/11

M c hid: Tabiinin tefsir, hadis ve kıraat

ilimlerinde önde gelen  limlerinden biri olup

104/723 yılında vefat etmiştir.

M. 196a/15, 197a/8

m te kaddim n: (Ar.) İ l m d ny sı için belli bir

dönemden (yaklaşık 5/11. yüzyıl)  nce gelen

ilim adamları ve bunların ya adı zaman.

m.+ l rde 197a/16

N**nı f:** (Ar.) yarım, yarı

n. 197a/15

O**o:** pekiştirme edatı

o. 196b/2

oı -: okumak

o.- lıa 197a/6

ol: o, teklik üçüncü i i zamiri

o. 196a/11, 196a/12, 196a/14, 196a/15,

196a/17, 196a/18, 196b/10, 196b/15, 196b/6,

196b/7, 196b/8, 197a/13, 197a/18

on: on (10)

o. 196a/16, 196a/18, 196a/8, 196a/9, 196b/1,

196b/10, 196b/11, 196b/12, 196b/9,

197a/10, 197a/7

‘O m n bin ‘Aff n: İ lam halifelerinin

Üçüncüsü olup Hz. Peygamber‘in de damadı

olan sahabedir. 35/656 yılında vefat etmiştir.

‘O. 196b/2

otuz: otuz (30)

o. 196b/19, 196b/20, 196b/7, 197a/2

R

Rabb: (Ar.) Bütün mahlûkâtı yetiştiren, kayıran, besleyen, terbiye eden Cenâbîhak, Allah, Tanrı.

Rabbü'l-âlemîn: âlemlerin Rabb'i

R. 196a/12

resûl: (Ar.) peygamber, nebî

resûl-i Rabbü'l-âlemîn: âlemlerin Rabb'inin peygamberi, bu metinde Hz. Muhammed kastedilmektedir.

r. 196a/13

rivâyet: (Ar.) bir haberi, söz veya olayı nakletme, anlatma

rivâyet kıl -: (Ar.+Tü.) bir haberi, söz veya olayı nakletmek, anlatmak

r.- dı 197a/12

rivâyet kılın -: (Ar.+Tü.) bir haberin, söz veya olayın nakledilmesi, anlatılması

r.- dı 196b/10, 196b/14, 196b/8, 197b/3

rub': (Ar.) çeyrek

r. 197b/12, 197b/9

rub'u'r-râbi': dördüncü çeyrek

r. 197b/10

rub'-ı evvel: birinci çeyrek

r. 197b/11, 197b/8

S, Ş, Ş

sa -: saymak

s.- maz 196a/10

Saffât: Kur'an-ı Kerim'in otuz yedinci sûresi.

Ş. 197b/9

şahâbî: (Ar.) sahabe, Hz. Peygamberin arkadaşları, dostları

ş.+ lerniñ 196b/2

saķış: sayış, sayma

s.+ ı 196b/18, 196b/5, 196b/9, 197a/1, 197a/4

s.+ ıda 196b/13

s.+ ında 196b/11

s.+ ıda 196b/12, 196b/13

saķış kıl -: saymak

s.- dı 197a/13

sekiz: sekiz (8)

s. 196b/9

son: son, sonra gelen

s. 197b/1

sûre: Kur'an-ı Kerim'i oluşturan 114 bölümden her biri.

s. 196a/13, 196a/14, 196a/17, 196a/19,

196a/9, 197b/3

s.+ leri 196a/16, 196a/18, 196a/8, 196b/1

s.+ ni 196a/11

s.+ si 197b/6, 197b/8

s.+ sinde 197b/9

s.+ turur 196a/16, 196a/18, 196a/8, 196b/1

sûre-i ve's-Saffât: Saffât Sûresi, Kur'an-ı Kerim'in otuz yedinci sûresi.

s. 197b/12

sûretü'l-En'âm: En'âm Sûresi, Kur'an-ı Kerim'in altıncı sûresi.

s. 197b/11

sûretü'l-Enfâl: Enfâl Sûresi, Kur'an-ı Kerim'in sekizinci sûresi.

s.+ ni 196a/17

sûretü'l-Hafd: Hafd Sûresi. Bazı âlimlere göre Kunut duaları da Kur'an'ın sûrelerindendir. "Allahümme iyâke na'büdü ..." ile başlayan Kunut duasına bu ad verilmiştir.

s. 196a/20

sûretü'l-Hal': Hal' Sûresi. Bazı âlimlere göre Kunut duaları da Kur'an'ın sûrelerindendir. "Allahümme innâ neste'inüke ..." ile başlayan Kunut duasına bu ad verilmiştir.

s. 196a/20

sûretü'l-Kehf: Kehf Sûresi, Kur'an-ı Kerim'in on sekizinci sûresi.

s. 197a/14, 197a/17, 197b/11

sûretü't-Tevbe: Tevbe Sûresi, Kur'an-ı Kerim'in dokuzuncu sûresi.

s.+ de 197b/4

s.+ ni 196a/17

şülüs: (Ar.) üçte bir

s.+ i 197b/6, 197b/7

Ş

Şam: İslâm dünyasının önemli tarihi şehirlerinden biri, günümüzde Suriye'nin başşehri.

Ş. 196b/15

Şamî: Şamlı

Ş.+ ler 196b/13

T, T

tâ: (Ar.) Arap alfabesinin on altıncı harfidir.

t. 197b/1

tamâm: (Ar.) tamam, tam olma

t. 197a/16

taķı: dahi, yine, ve anlamında bir bağlama edatı

t. 196a/19, 197a/16

ta'vîz: (Ar.) nazara ve kötülüklere karşı takılan muska

ta'vîz kıl -: (Ar.+Tü.) nazara ve kötülüklere karşı muska takmak

t.- dı 196a/13

tê-: demek, söylemek

t. -yü 196a/15

tegi: kadar

t. 196a/19, 196a/20

tegme: her biri, her, her türlü

t. 197a/6
toḡsan: doksan (90) *krş.* **toḡsan**
 t. 197a/6
toḡson: doksan (90) *krş.* **toḡsan**
 t. 196b/15, 196b/19, 197a/1
toḡuz: dokuz (9)
 t. 196b/19, 196b/20, 197a/2
tört: dört (4)
 t. 196b/1, 196b/12, 196b/13, 196b/19,
 196b/20, 197a/2
 t.+ te 197a/12
törtünç: dördüncü
 t. 197b/10, 197b/12
tut-: tutmak, kabul etmek
 t.- ar 196a/17, 196a/19
 Ü
Übey bin Ka'b: Hz. Peygamber'e kâtiplik yapan
 ve Kur'an'a hizmetleriyle tanınan sahabedir
 (ö. 33/654).
 Ü. 196a/17
üç: üç (3)
 ü. 196a/16, 197a/10, 197a/5, 197a/8, 197a/9,
 197b/8
 ü.+ te 197b/4, 197b/5
üçün: için
 ü. 196a/16, 196a/9
üçünç: üçüncü *krş.* **üçünç**
 ü. 197b/9
üçünç: üçüncü *krş.* **üçünç**
 ü. 197b/12
üşk: öncesinde, yanında
 ü.+ inde 197a/18, 197b/3, 197b/6
üze: üzerine, üzerinde
 ü. 196a/14
 V
vallāhu a'lem: Allah en iyi bilendir.
 v. 197a/3, 197b/12
ve: (Ar.) ve, da/de, dahi
 v. 196a/20, 197a/11

velīkin: (Ar.+Far.) ama, fakat
 v. 196a/11, 196a/12
 Y
yā: (Far.) ya, ya da, yahut
 y. 196a/14
ya'ni: (Ar.) Anlatılmak, açıklanmak istenen bir
 hükümden önce “Şu anlatılmak isteniyor ki,
 demek ki” anlamında kullanılır.
 y. 196a/10
yarı: yarı
 y. 197b/9
 y.+ sı 197a/12, 197a/16, 197a/18, 197b/3
 y.+ sını 197a/13, 197a/15, 197a/17
 y.+ sı turur 197b/1, 197b/2
yégirmi: yirmi (20)
 y. 196b/14, 197a/5, 197a/8, 197a/9
yétmiş: yetmiş (70)
 y. 196b/18, 196b/20, 197a/8
yétti: yedi (7)
 y. 196b/15, 196b/20
yok: yok, değil
 y. 196a/15
yüz: yüz (100)
 y. 196a/16, 196a/18, 196a/8, 196a/9, 196b/1,
 196b/10, 196b/11, 196b/12, 196b/13,
 196b/14, 196b/15, 196b/16, 196b/19,
 196b/20, 196b/7, 196b/9, 197a/10, 197a/2,
 197a/5, 197a/6, 197a/8, 197a/9
 Z, Z
Zeyd bin Şābit: sahabenin ileri gelenlerinden
 biri olup kıraat ve tefsir ilimlerindeki bilgisi
 ile Medine baş kadılığı yapmıştır (ö.
 45/665?).
 Z. 196a/20
zıkr: (Ar.) Sözüünü etme, ismini söyleme, anma
 z.+ i 197a/11
zıkr-i āyātü'l-Ḳur'ân: Kur'ân ayetlerini anma,
 onlardan bahsetme.
 z. 197a/11

Kaynakça

- ARAT, Reşid Rahmeti. (1979). *Kutadgu Bilig, III-İndeks*. (Haz. Kemel Eraslan, Osman F. Sertkaya, Nuri Yüce). İstanbul: TKAE.
- ARGUNŞAH, Mustafa; SAĞOL YÜKSEKKAYA, Gülden (2016). *Karahanlıca Harezmece Kıpçakça Dersleri*. İstanbul: Kesit.
- ATA, Aysu (2013). *Karahanlı Türkçesinde İlk Kur'an Tercümesi (Rylands Nüshası, Giriş-Metin-Notlar-Dizin)*. 2. Baskı, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- ATALAY, Besim (1943). *Kâşgarlı Mahmud Divanü Lûgat-it Türk (Dizin)*. c. IV Ankara: TDK Yay.
- ATEŞ, Ahmet (1958). “Şark Türkçesi ile Eski Bir Şiir ve Bir Risale”. *Jean Deny Armağanı/Mélenges Jean Deny* (Haz. János Eckmann, Agâh Sırrı Levend ve Mecdut Mansuroğlu). Ankara: Türk Tarih Kurumu, 25-30.

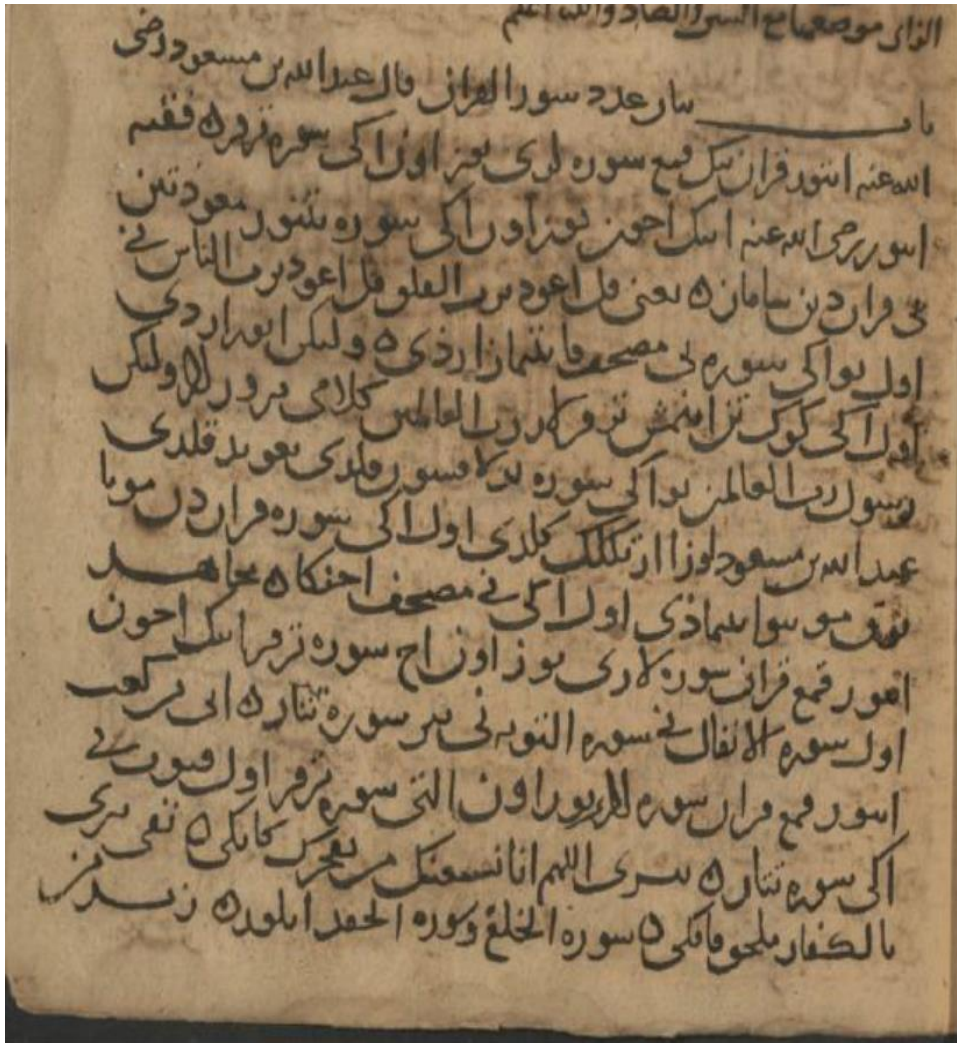
- ATİK, Kemal (1987). “Übey b. Ka’ab ve Kuran İlmindeki Yeri”. *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4: 149-177.
- AYDAR, Hidayet (2005). “Muavizeteyn Üzerine Bir Değerlendirme”. *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11: 1-34.
- AYDIN, Akif (2002). “Kuran-ı Kerim Okumanın ve Dinlemenin Fazilet ve Adabı”. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7: 127-152.
- BIYIKOĞLU, Yakup (2019). “Rivayet Türü Tefsir Mukaddimelerinin Tefsir Usûlü Bilgisi Bağlamında Değeri”. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 28: 39-57.
- BİRİŞİK, Abdulhamit (2009). “Sure”. *İslam Ansiklopedisi*, 37, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 538-539.
- CAFEROĞLU, Ahmed (1993). *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- CLAUSON, Sir Gerard (1959). “The Turkish Numerals”. *Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland*, 1/2: 19-31.
- CLAUSON, Sir Gerard (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. London: Oxford.
- DANACI, Sibel (2020). “Kuran-ı Kerim’in Metinleşme Süreci ve Surelerin Tertibine Dair Görüşlerin Değerlendirilmesi”. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*.8/1: 138-166.
- DANKOFF, Robert; James KELLY (1985). *Mahmūd al-Kāşgarī: Compendium of the Turkic Dialects (Dīwān Lugāt at-Turk)*, III. Duxbury, Massachusetts: Harvard University. (Sources of Oriental Languages and Literatures. 7. Turkish Sources. VII).
- DEVELLİOĞLU, Ferit (2003). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. (yeniden düzenlenmiş ve genişletilmiş baskı 1993). [İlk Baskı: 1962]. Ankara: Aydın Kitabevi.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican; AKKOYUNLU, Ziyat (2014), *Kâşgarlı Mahmut Dîvânı Lugâtı’t-Türk Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- ERDAL, Marcel (2004). *A Grammar Of Old Turkic*. Leiden-Boston, Brill: (Handbook of Oriental Studies/Handbuch der Orientalistik, Section 8. Central Asia. 3.)
- ERDAL, Marcel (1991). *Old Turkic Word Formation: A Functional Approach to the Lexicon*, II. Wiesbaden: Harrassowitz. (Turcologica 7.)
- EREN, Hasan. (1999). *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*. 2. bs. Ankara: Bizim Büro.
- GABAIN, Annemarie von (2003). *Eski Türkçenin Grameri* (Çev. Mehmet Akalın). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- GÜNER, Galip (2021). *Karahanlı Türkçesinde Fiil*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- HACIEMİNOĞLU, Necmettin (2013). *Karahanlı Türkçesi Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- KESKİN, Hasan (2009). “Ayetlerin Sayısı Hakkındaki İhtilaf Nedenleri”. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13/2: 49-67.
- KOÇYİĞİT, Hikmet (2013). “Kur’ân’ın Bölümlemesi”. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 39: 363-393.
- LI, Yong-Song (2022). *Türk Dillerinde Son Takılar*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- MAHDUM, Abid Nazar (2005). “Kur’ân Surelerinin, Ayetlerinin ve Harflerinin Sayısı Üzerine Doğu Türkçesiyle Yazılmış Bir Metin”. *Prof. Dr. Ramazan Şeşen Armağanı* (Edt. Emine Uyumaz ve Süleyman Kızıltoprak). İstanbul: İslam Tarih, Sanat ve Kültürünü Araştırma Vakfı, 327-354.
- MAHMÜD EL-KÂŞGARİ (2019). *Dîvânı Lugâtı’t-Türk* (Çev. Mustafa S. Kaçalın, Haz. Mehmet Ölmez). İstanbul: Kabcacı.
- OKUMUŞ, Mesut (2010). “Kur’ân İmlâsının Gelişim Süreci Üzerine Bazı Tespit ve Değerlendirmeler”. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9/17: 5-37.
- RÄSÄNEN, Martti. (1969). *Versuch eines etymologischen Wörterbuchs der Türkssprachen*. Helsinki.
- REDHOUSE, Sir James W. (1890). *A Turkish and English Lexicon*. Constantinople.
- RÖHRBORN, Klaus (2010). *Uigurisches Wörterbuch. Sprachmaterial der vorislamischen türkischen Texte aus Zentralasien. Neubearbeitung I: Verben. Band 1: ab- - äzüglä-*.
- STEINGASS, F. (1884). *Arabic-English Dictionary*. London.
- STEINGASS, F. (1892). *Persian-English Dictionary*. London-New York.

Ekler

Ek 1. Türkçe Şiirin Yazma Görüntüsü



Ek 2. Kur'ân Risalesinin Yazma Görüntüleri



قاسم تورو قی قرآن سوره لری یوز اون توخت سوره تورو ۵ عامه دفقا
 لار قوی تورو صحافی لار سکا قوی یوز تورو ۵ یوزد غوق عثمان بن
 عفان مصحفی احده ۵ یع کندر مصحفی احده ۵ ما
 عدد ای القرآن فیه استور رعی الله عنه قرآن لار اختلاف یولدی
 لار واران سکا ری سکا قی احده ۵ اما اول لاردا اختادک کوی قی
 لار قوی یوز ۵ اول علی بن ابی طالب و امیر مومنین یوز ۵ اول
 اول الی سکا کی یوز اونوز الی انت یوز ۵ منبدا اذن ما اندی
 لار ۵ عبد اسم من معود تن روایت فلندی رعی الله عنه اول الی سکا
 انت لری سکا قی الی سکا کی یوز اون سکا قی انت ابن عباس
 روایت فلندی ال الی سکا قی قرآن انت لری الی سکا کی یوز اون
 الی سکا استماعل بن جعفر المذنی سکا قی الی سکا کی یوز اون
 تورق انت مله لک لری سکا قی ال الی سکا کی یوز اون الی سکا
 بصره لار سکا قی ال الی سکا کی یوز تورق انت شامی لار سکا
 ذال الی سکا کی یوز یکرکی الی سکا ابرهم السهمی یوز روایت فلندی
 اول الی سکا کی یوز تقیون قی سکا شام یوز سکا امارکی
 سکا الی سکا کی یوز الکات عامه فولندا الی سکا کی یوز
 الشمس الی سکا اختلاف یولدی لری قرآن کلمه لاری
 سکا قی احده ۵ حمد المعراج ابور واران کلمه لاری سکا کی
 یوز الی سکا ابرهم السهمی سور تقسون یوز سکا یوز یوز اون
 تقور کلمه ۵ عطان سار استور سمش یوز سکا یوز اون
 تقور کلمه ۵

عبد العزيز بن عبد الله انتور وراي كلمه لري سلك ساقني تقسون
 تقود سلك نورن يوزا تودا التي كلمه فقعه انتور وراي الله عنه نو
 اقاويل لاري اندي كاره مدا اذن ما اندي كاره الله اعلم
 مام عدد حروف القرآن وراي حرف لري سلك ساقني
 عبد الله بن مسعود انتور وراي الله عنه اح يوز سلك بكرمي اكي منك
 التي يوز سلك حرف يوز وراي اسعالي فالكما سلك حرف
 قا اوز اح كو لك يوز وراي اسعالي سور مع وراي حرف لري
 اح يوز سلك بكرمي اح سلك التي يوز سلك حرف مع اح اح
 انتور اح يوز سلك بكرمي يوز سلك يوز بكرمي حرف ه ابرهم
 التي يوز اح يوز سلك اوز سلك يوز حرف ه مام
 ذكرا مات القرآن وايضا وراي باعه وراي انت لري سلك لري
 اسك ماروسي قايوه اسك يوز تا سركي قايوه روايت قلدي حميد
 الاعرج ال وراي ساقش قلدي حرف لري يوز وراي ساقني
 يوز سلك سورة الكهف اخذنا انك لري سبطع مع صبرا اقتدا حميد
 تا اذن كشي ايدي من فاروسي يلدوم انك لري سبطع ذالك صف
 تمام يولود مع صبرا قتي يوز وراي اخذنا منقذ من لاري ذالك صف
 سة اندي وراي حساب قلدي حرف يوز وراي ساقني سورة الكهف
 اخذنا ملدم عسل طه اسكدا لام اول اول وراي حميد اخذنا

